

Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep
0030 OSLO

Vår dato
17.12.2012

Vår referanse
2012-090

Saksbehandler
Eyvind Elgesem/
Marit Bergum Hansen

Deres dato
12.10.2012

Deres referanse
12/6734



Vedr. høring – Forslag om endringer lov av 8. april nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) mv. for å gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep

Regionsenter for barn og unges psykiske helse, Helseregion Øst og Sør (RBUP Øst og Sør), viser til mottatt høringsnotat av 12.10.2012 vedrørende forslag til endringer i barneloven.

RBUP Øst og Sør er en kompetansegivende organisasjon, som gjennom forskning og undervisning arbeider for å støtte og bedre tjenestene for barn og unge. Vi takker for anledningen til å uttale oss om forslaget til endringer i barneloven og andre deler av lovverket, som skal gi barn bedre beskyttelse mot vold og overgrep. Vi støtter intensjonene bak, og flere av forslagene til endringer i høringsnotatet, men stiller spørsmål ved om enkelte av de foreslåtte lovendringene og tiltakene vil virke etter hensikten, og/eller ha utilsiktede bivirkninger. Vi ber om at disse synspunktene vurderes i det videre arbeidet.

Bakgrunn

Det er svært skadelig for barns psykiske helse å bli utsatt for vold eller overgrep fra en av sine foreldre, eller å være vitne til at en forelder utøver vold mot andre som barnet har tilknytning til. Det er avgjørende for barns velferd og utvikling at omgivelsene og myndighetene verner dem mot eksponering for vold og overgrep. Dette hensynet må anses å veie tyngre enn barns sorg over ikke å kunne ha kontakt med forelder som utøver vold eller begår overgrep, og tyngre enn foreldres rett til samvær med sine barn. Samtidig er det et dilemma at påstander om vold og overgrep brukes av (tidligere) ektefeller i høykonfliktsaker for å skade den andre part, og at mistanker om overgrep ofte ikke kan bekrefte eller avkreftes og dermed blir stående over tid. Disse forholdene er også skadelige for barn og forekommer sannsynligvis like hyppig som faktisk vold. Høykonfliktsaker som varer over tid, er en av de største utfordringene hjelpetjenestene har ved at barna blir kasteballer mellom instansene. Samtidig vet vi at disse familiesakene hvor barn bokstavelig talt lever i en krigssone over år, er svært belastende for barn. På slutten av 90 tallet ble det foretatt en journalgjennomgang av de mest vanskeligstilte barnevernsbarna i Oslo kommune der verken barnevernet eller ungdomspsykiatrien hadde løsninger i egen regi (Waal, Sørland 2000). Et felles trekk ved disse ungdommenes historie var at problemene startet før tre års alder og at det var samlivsbrudd og store uløste konflikter foreldrene i mellom. Dette samsvarer med funnene til Rutter og medarbeidere fra London i 1979.

Vi oppfatter at den viktigste hensikten bak departementets forslag til lovendringer og tiltak er å senke terskelen for inngrep som bringer slike forhold til opphør, i situasjoner der en forelder mistenker at den andre utøver vold eller begår overgrep. Konkret foreslås det å oppnå dette ved å gi

**Regionsenter for barn og unges psykiske helse
Helseregion Øst og Sør**

RBUP Øst og Sør
Gullhaug Torg 4B, 0484 Oslo
Postboks 4623 Nydalen, 0405 Oslo

Sentralbord: + 47 22 58 60 00
Web: <http://www.r-bup.no>
Firmamail: mail@r-bup.no

Bankkonto: 6096.05.18392
Org.nr: 980.633.004

bostedsforelder en rett og plikt til å nekte *samværforelder* samvær. Videre, gjennom endringer i lovverket, å senke terskelen og forenkle prosedyrer for at foreldre som er tiltalt eller pådømt for vold og overgrep kan fratras foreldrerett og samværsrett.

Generelle kommentarer

Vi vil problematisere noen forhold rundt bruken av begrepene *bostedsforelder* og *samværsforelder* og det forhold at den foreslåtte lovendringen bare gir *bostedsforelder* en rett og plikt til å nekte den andre samvær.

Delt omsorg er den raskest voksende barnefordelingsordningen mellom foreldre som skiller seg. I 2010 valgte 25 % av skilte med barn denne samværsordningen. Ved delt omsorg blir begrepene *bostedsforelder* og *samværsforelder* lite meningsfulle. Det kan bli uklart for partene hvem som har og ikke har rett til å nekte samvær med den andre.

Dersom *bostedsforelder* begår vold og overgrep, og barnet oppholder seg vesentlig mer hos *bostedsforelder* enn hos *samværsforelder*, vil dette være enda alvorligere for barnet enn når forholdet er slik høringsnotatet synes å forutsette. Det er derfor både prinsipielt og praktisk betenkelig at høringsnotatet eksplisitt avviser å regulere dette.

Som det fremgår av ovenstående oppfatter RBUP at den foreslåtte endringen i barnelovens § 43, «(D)en som barnet bur fast saman med skal nekte samvær dersom det er naudsynt for å hindre at barnet vert utsett for vold eller på anna vis vert handasama slik at den fysiske eller psykiske helsa vert utsett for skade eller fare», slik at *bostedsforelder* her gis både en rett og en plikt til å handle. Lovteksten knytter denne retten/plikten til at handlingen må være *nødvendig*. Høringsnotatet understreker at *bostedsforelder* må nære *reell frykt* for at barnet utsettes for vold eller overgrep fra *samværsforelder*. Grunnlaget må nødvendigvis være *bostedsforelders* opplevelse av situasjonen, og begrepene «naudsynt» og «reell frykt» er bare veiledende et stykke på vei. Det er derfor ikke urimelig å forstå endringen i § 43 som en nødrettsbestemmelse. Høringsnotatet legger opp til at *bostedsforelder* som har utløst samværsnekt skal beskyttes mot sanksjoner for dette. Det er derfor ikke usannsynlig at retten til å utløse samværsnekt vil kunne bli brukt i nokså betydelig omfang, i høykonfliktsaker der konfliktene dreier seg om foreldrenes interesser og ikke barnas, og barna brukes som maktmiddel av foreldre i sin konflikt. Dersom lovendringen vedtas slik den nå foreslås, blir det svært viktig å følge endringen med forskning for å kunne vurdere omfang, begrunnelser og omstendigheter rundt bruken av denne adgangen.

Høringsnotatet begrunner videre dette forslaget med at *bostedsforelder* ofte vil være for svak til å reise rettslige krav om samværsnekt, og at endringen i § 43 vil bidra til å styrke dennes mulighet til å hindre samvær som er farlig eller skadelig for barnet. RBUP stiller seg spørrende til dette resonnementet. Lovendringen synes å pålegge en presumptivt svakere part en *plikt* til å stanse en sterkere og mulig voldelig parts overgrep i partenes private sfære uten bistand av myndigheter eller domstol. Det er ikke umulig at forsøk på dette vil kunne utløse vold og påføre barn ytterligere belastninger. Det fremstår også som uklart hvordan og innenfor hvilke tidsfrister *bostedsforelders* avgjørelse skal prøves rettslig. Videre diskuterer høringsnotatet ikke hvilke konsekvenser det kan få for *bostedsforelder* dersom denne *burde* ha utløst samværsnekt, men ikke gjorde det. Dette kan i lys av den foreslåtte endringen, forstås som manglende evne til å beskytte barnet, og dermed få betydning i barnevernets eventuelle vurdering av *bostedsforelders* omsorgsevne.

Vi er usikre på om den foreslåtte endringen av barnelovens § 43 samlet sett og over tid vil fremme barns psykiske helse og virke til barns beste. Et alternativ til å endre § 43 på den måten som foreslås, kunne være å gi barnevernmyndighet eller politi mulighet gjennom annet lovverk eller forskrift, til på en forelders begrunnede anmodning, midlertidig å stanse samvær.

Dette ville sikre den svakere part myndighetsstøtte i sin vurdering, og maktmidler til å gjennomføre handlingen. De avveininger høringsnotatet gjør om risiko og sannsynlighet for at vold og overgrep skjer, kunne da også bli bragt inn i situasjonsvurderingen, av et kompetent myndighetsorgan.

Høring av barnet

RBUP Øst og Sør støtter høringsnotatets forslag om økt vektlegging av domstolers og andres plikt til å høre barn og vektlegge barns synspunkter, også når det gjelder barn under syv år. Forskning viser at de minste barna er mest utsatt for omsorgssvikt, og at vold og overgrep får større skadevirkninger jo mindre barnet er. Vi vil imidlertid peke på at informasjon til og innhenting av synspunkter fra små barn krever voksne med høy kompetanse. Dersom forslagene skal få den ønskete virkning må derfor kompetanse til å observere og vurdere små barns reaksjoner og væremåter bygges videre opp og vedlikeholdes på nasjonalt nivå. Det er særlig viktig å kartlegge om barnet er kaotisk redd for og føler sin eksistens truet av en eller begge foreldrene.

Barnevernet som partsstøtte

Vi har ikke vesentlige innvendinger mot at barneverntjenesten får mulighet til å opptre som partsstøtte for den av foreldrene som nekter den andre samvær, forutsatt at dette ikke hemmer barneverntjenestens myndighetsutøvelse overfor denne parten, for eksempel vurdering av denne partens omsorgsevne. Dersom departementet vurderer at dette vil kunne være en ulempe, kan muligens en ordning med sette-barneverntjeneste vurderes.

Mekling ved samlivsbrudd

Høringsnotatet reiser spørsmål om hvorvidt det vil være hensiktsmessig å videreutvikle dagens meklingsordning ved samlivsbrudd. RBUP støtter denne tanken og mener mekling kan bli viktig for å forebygge at barn utsettes eller eksponeres for vold og overgrep. Forutsetningene vil være at utvidet mekling i større grad kan pålegges ektefeller som er foreldre, at samtaler med barna rutinemessig inngår i meklingsmetodikken, og at intensjonen om samarbeid mellom familievern og barnevern følges bedre opp.

Avslutning

Vi vurderer at en utvidet mulighet til å reise sivilt krav om tap av rett til samvær og foreldrerett i forbindelse med siktelse, tiltale eller dom for voldsutøvelse eller overgrep vil være til beste for barn, og redusere belastningen på barnets omsorgspersoner.

RBUP støtter også forslaget om meldeplikt til barnevernet for dommere som gjennom sine saker blir kjent med forhold som gir bekymring for barns omsorg og utvikling.

I høringsnotatet trekkes det etter hvert frem at det kan være behov for en ekstra beskyttelse for barn ikke bare mot vold og overgrep, men også mot foreldres rus og psykiske problemer. Avslutningsvis vil RBUP peke på at belastningsnivået for barn ved samvær med aktivt rusende foreldre eller foreldre med skremmende symptomer på psykisk lidelse ligger så nær opptil belastningene ved vold og overgrep, at en senket terskel for å nekte samvær bør omfatte disse forholdene også.

Vi vil også peke på behovet for en større samordnet innsats på dette område. Det viktigste vi kan gjøre som samfunn er å finne fram til lovende programmer eller intervensjoner som forebygger vold og overgrep mot barn. Dette krever en forskningsgjennomgang og implementering av de mest lovende programmene etterfulgt av forskning. Det er også nødvendig å utvikle nye forebyggingstiltak for de som er utsatt og forske på om de gir de ønskede resultater. Vi vil også peke på behovet for å få flere systematiske barneorienterte arbeidsmåter inn i familievernet i alle saker som gjelder samvær. Vi er gjerne med å ta et større ansvar på dette området.

Med vennlig hilsen

sign.

Arild Bjørndal
Direktør
RBUP Øst og Sør